

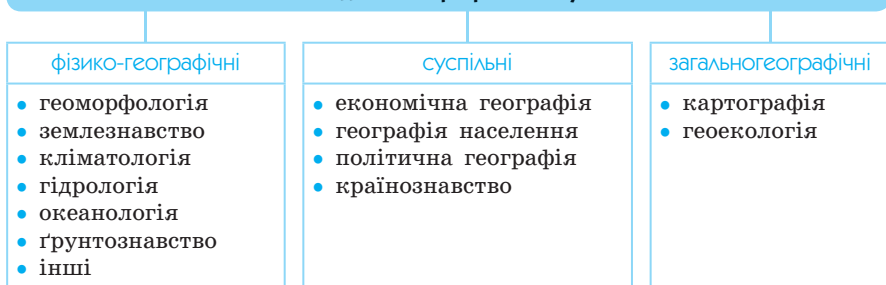
Загальна географія

Вступ

Географія — комплексна наука, яка вивчає природу Землі, населення та його господарську діяльність, взаємодію людей та природи. Географія — одна з найдавніших наук світу. Її назва має грецьке походження: «гео» — земля, «графо» — пишу. Уперше цю назву застосував до науки про Землю давньогрецький учений Ератосфен у III ст. до н. е.

Протягом багатьох століть географія прагнула відповідати на питання *де?* і *що?* Головні питання сучасної географії — *як?* і *чому?* Географія XXI століття — це сукупність, система наук.

Складові географічної науки

Основні джерела географічної інформації

Методи географічних досліджень (способи отримання географічної інформації)

- *Опис і спостереження* — вивчення та характеристика географічних об'єктів, процесів і явищ за певним планом.
- *Експедиційний (польовий)* — збір фактичних даних про певну територію, природний об'єкт чи явище безпосередньо на місцевості.
- *Історичний* — вивчення географічного об'єкта, території та її окремих частин, природних і соціальних явищ за архівними та музейними матеріалами.
- *Картографічний* — визначення місця перебування об'єктів та нанесення їх на карту; робота з картографічними джерелами.
- *Аерокосмічний* — вивчення поверхні Землі за допомогою літаків та космічної техніки.
- *Порівняльно-географічний* — вивчення спільних і відмінних рис певних об'єктів, виявлення причин розбіжностей.

РОЗДІЛ I. РОЗВИТОК ГЕОГРАФІЧНИХ ЗНАТЬ ПРО ЗЕМЛЮ

Уявлення про Землю в давнину

Достовірні уявлення про Землю та її форму формувалися в різних народів не відразу та не одночасно. Так, давні індійці уявляли собі Землю у вигляді півсфери, яку тримають три слони, що стоять на черепасі. Жителі Вавилону зображували Землю у вигляді гори, на західному схилі якої розташована Вавилонія. Під час перших подорожей поступово відкривалися нові, не відомі раніше гори, річки, моря, острови, затоки, протоки та інші географічні об'єкти.

Географічні дослідження за давніх часів

Мандрівники	Відкриття
Давні єгиптяни	Досягли Суецької затоки (XXIX ст. до н. е.). Відкрили мережу тимчасових водотоків і родовища будівельного каміння на півострові Синай (XXVIII ст. до н. е.). Здійснили перші плавання водами Середземного моря (XXVII ст. до н. е.). Досліджували верхню течію річки Ніл (XXVIII—XVIII ст. до н. е.)
Народи Месопотамії	Склали карти земель уздовж річок Тигр і Євфрат (XXIV—XXIII ст. до н. е.). Склали описи країн, що розташовувалися між Середземним морем і Перською затокою (XXII ст. до н. е.)

Мандрівники	Відкриття
Ассирійці	Склали опис Вірменського нагір'я під час військового походу до берегів Чорного моря (1111 р. до н. е.). Пройшли через Іранське нагір'я (802—788 рр. до н. е.), завойовуючи Сирію, Палестину, Фінікію, східну частину півострова Мала Азія. Географічні відомості про ці землі збереглися в так званих «листах до Бога»
Давні перси	Досягли Середньої Азії та Кавказьких гір, уздовж річки П'яндж дісталися північній частині гір Паміру, відкрили течію річки Амудар'я протягом 2 тис. км (IV ст. до н. е.)
Фінікійці та карфагеняни	Плавали водами Середземного моря вздовж його берегів (XII—X ст. до н. е.). Пропливали навколо Африки (609—595 рр. до н. е.). Перетнули пустелю Сахара, заснували колонії на західному узбережжі Африки (VII—V ст. до н. е.)
Давні індійці	Індійські купці проклали торговельні шляхи через пустелі та гори Центральної Азії, завдяки яким був відкритий Великий шовковий шлях (II ст. до н. е.). Буддистські монахи мандрували до Сирії, Єгипту, Лівії, Греції (II—I ст. до н. е.). Відкрили півострів Індокитай та острови в Індійському океані (XI—X ст. до н. е.). Склали опис Землі у Священних книгах («Рамаєна», III ст. до н. е.)

Географічні досягнення давніх китайців

- Під час військових походів і пошуків зручних торговельних шляхів досліджували долини річок Хуанхе, Янцзи, вийшли до узбережжя Жовтого моря, досягли Корейського півострова та Японського моря (XIV—X ст. до н. е.).
- Освоїли гирло річки Янцзи, береги Східнокитайського моря, відкрили острови Тайвань (VII ст. до н. е.).
- Склали перші географічні описи відомих на той час територій (IV—III ст. до н. е.).
- Мандрівник Чжан Цянь перетнув степи та пустелі Центральної Азії, гірські системи Тянь-Шань і Памір, діставшись річок Сирдар'я та Амудар'я (II ст. до н. е.).
- Винайшли компас (III ст. до н. е.).
- Склали точні карти територій за допомогою компаса та зйомки на місцевості (III ст. до н. е.).
- Винайшли прилад для вимірювання відстаней, за допомогою якого були складені «Регіональний атлас Китаю» на 18 аркушах і велика карта Китаю на шовку.

Географічні знання давніх греків

6 клас

Досягнення	Характеристика
Відкриття	<p>Відкрили острови в Егейському морі, протоки Дарданелли та Босфор, які з'єднують Середземне море з Чорним (XVI—XV ст. до н. е.).</p> <p>Заснували численні поселення на узбережжі та островах Середземного моря (VIII—V ст. до н. е.).</p> <p>Досліджували гирло Нілу та за обрисами дали йому назву «Дельта» (VIII ст. до н. е.).</p> <p>Заснували понад 50 поселень у Північному Причорномор'ї (VIII ст. до н. е.).</p> <p>Проходили на судах через Керченську протоку до Азовського моря та дісталися Кавказького узбережжя Чорного моря (VII ст. до н. е.), де також засновували поселення.</p> <p>Учений Геродот мандрував південноукраїнськими землями, назвавши їх Скіфією, склав описи Дунаю, Дніпра, Дону, Південного Бугу, зібрав найцікавіші відомості про народи, які там проживали</p>
Наукове узагальнення накопичених географічних знань	<p>Фундатор давньогрецького природознавства <i>Фалес Мілетський</i> першим увів поняття «горизонт», «частини світу» (VII — середина VI ст. до н. е.).</p> <p>Учень Фалеса <i>Анаксимандр</i> (близько VI ст. до н. е.) склав перші географічні карти, орієнтовані за сторонами світу.</p> <p><i>Гекатей Мілетський</i> склав науковий трактат «Опис Землі», який супроводжувався картами всіх відомих на той час земель.</p> <p>Історик і географ <i>Геродот</i> відобразив результати своїх мандрівок у науковій праці «Історії», де багато уваги приділив опису Скіфії — південноукраїнських земель (V ст. до н. е.).</p> <p>Учений <i>Арістотель</i> підсумував ідеї про кулястість Землі та навів нові докази, які базувалися на спостереженнях за зоряним небом (IV ст. до н. е.).</p> <p>Учений <i>Ератосфен</i> — «батько географії» — у праці «Географічні записки» об'єднав і систематизував усі знання про Землю, накопичені на той час, запровадив поняття «географія», обчислив довжину земного кола, яке склало 39000 км (для порівняння: 40076 км — дійсна довжина) (III ст. до н. е.).</p> <p>Астроном і географ <i>Клавдій Птолемей</i> написав фундаментальну працю «Географія», якою протягом багатьох століть користувалися вчені, філософи, мандрівники, державні діячі (II ст. н. е.).</p> <p>Учений <i>Страбон</i> написав наукову працю «Географія» в 17 книгах, узагальнивши знання із фізики, математики, історії, астрономії та описів мандрівок (I ст. до н. е.).</p>

Відкриття нових земель і навколосвітні подорожі

Мандрівники та відкриття IX—XV ст.

Мандрівники	Відкриття
<i>Вікінги</i> (IX—XI ст.)	Відкрили та заселили Ісландію. Досягли берегів Гренландії та Північної Америки, заснували там поселення. Склали опис Білого моря та Скандинавського півострова. Склали оповіді про міста та князів Русі
<i>Марко Поло</i> (1254—1324 рр.)	Був видатним європейським мандрівником епохи Середньовіччя. Провів 17 років, мандруючи країнами Сходу, вивчав Китай, збирав відомості про Індію та Китай. Після повернення до Європи записав свої враження, які увійшли в історію як «Книга про різноманітність світу». Після смерті мандрівника із появою друкарства його книга побачила світ і мала величезний успіх, згодом за описами цієї книги до Китаю почали організовуватися експедиції
<i>Афанасій Нікітін</i> (?—1475 рр.)	Був мандрівником, російським купцем, відвідав Персію, Індію, Сомалі, Гран, Османську імперію, Крим; перетнув Каспійське, Аравійське та Чорне моря. За своїми подорожніми записками написав книгу «Ходіння за три моря», яка містить цінні літературно-історичні та географічні матеріали

6 клас

• Епоха Великих географічних відкриттів

Епохою Великих географічних відкриттів називають історичний період від кінця XV до середини XVII ст. Ця доба насичена географічними відкриттями, які дуже розширили уявлення європейців про навколишній світ і мали величезне значення для майбутнього всієї Землі.

Хронологія найвидатніших відкриттів

Роки	Подія	Значення
1487 р.	Португалець <i>Бартоломеу Діаш</i> дістався одного з південних мисів Африки — мису Доброї Надії	З'явилися сподівання, що Індії можна дістатися океаном, обігнувши Африку
1492—1493 рр.	Генуезець <i>Христофор Колумб</i> досяг островів Вест-Індії (Центральна Америка)	Фактичне відкриття європейцями Америки та початок масштабного освоєння її земель